

Plan van Aanpak met betrekking tot de implementatie van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap in Nederland

Coalitie voor Inclusie

INHOUD

1. Inleiding	1
2. Kader voor het Plan van Aanpak	3
2.1. VN-Verdrag	3
2.2. Strategieën voor inclusie	4
3. Activiteiten van de Coalitie	5
3.1. Speelveld VN-Verdrag	5
3.2. Activiteiten	5
4. Uitvoering van de activiteiten	12
4.1. Algemene opmerkingen	12
4.2. Beschrijving van de projecten	12
Geraadpleegde bronnen	19

Plan van Aanpak met betrekking tot de implementatie van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap in Nederland.

Deze publicatie werd, op verzoek van de Coalitie voor Inclusie, samengesteld door dr. Hans Kröber (Inclusie.nu) en dr. Martin Schuurman (Kalliope Consult)

Coalitie voor Inclusie
Postbus 85273
3508 AG Utrecht
www.coalitievoorinclusie.nl

© Coalitie voor Inclusie, oktober 2012

1. INLEIDING

De Coalitie voor Inclusie (verder: Coalitie) is ontstaan uit de Prinsenhofgroep. Deze laatste was een alliantie van 'zorgpartijen' die gezamenlijk vormen van ondersteuning wilden realiseren met regie bij mensen zelf en oplossingen in en met de samenleving. De Coalitie beoogt dat inclusie en VN-Verdrag op de (landelijke) beleidsagenda komen en blijven en mensen die met elkaar werken aan inclusie een platform hebben waar ze elkaar kunnen versterken. Om dit proces te faciliteren werd de Stichting voor Inclusie (verder: Stichting) opgericht. In tabel 1 is voor beide de kerninformatie vermeld. De gedachte achter de Coalitie is dus die van een netwerk of community: de Coalitie is een verzameling van maatschappelijke partijen (personen en organisaties) die zich, afhankelijk van het thema dat aan de orde is, in willen zetten voor inclusie en afhankelijk van het thema zich in steeds wisselende configuraties manifesteren.

Tabel 1: Kerninformatie over Stichting Inclusie Nederland en Coalitie voor Inclusie

<i>Aspecten</i>	<i>Stichting voor Inclusie</i>	<i>Coalitie voor Inclusie</i>
		http://www.coalitievoorinclusie.nl/
Doel algemeen	Naar de samenleving: stimuleren van implementatie van inclusie door iedereen persoonlijk (ieder mens heeft hierin zijn/haar eigen verantwoordelijkheid).	Vergroting van het maatschappelijke draagvlak voor een inclusieve samenleving, bevordering van inclusief beleid en tegengaan van uitsluiting van mensen.
Doel met betrekking tot VN-Verdrag	Naar de overheid: mee helpen richten van het ratificatieproces	Uitvoering geven aan uitgangspunten van VN-Verdrag op alle niveaus.
Betrokkenen	Bestuur.	Beweging van mensen en organisaties. Met betrekking tot VN-Verdrag: personen en organisaties die uitgangspunten VN-Verdrag onderschrijven en zich willen inzetten voor de realisatie.
Werkwijze	Stichting treedt op als aanjager en organisator van de Coalitie. Is naar de Coalitie faciliterend ('serving leader').	Neemt het initiatief én biedt ruimte voor praktische en concrete invullingen met betrekking tot inclusie, die van invloed zijn het leven van mensen zelf en op politieke- en beleidsagenda's. Met betrekking tot VN-Verdrag: organiseert activiteiten en verzamelt kennis en informatie over het Verdrag.

Onder regie van de Stichting hebben verschillende organisaties onder de noemer van de Coalitie in 2010 en 2011 twee manifestaties rond het VN-Verdrag georganiseerd. In verband hiermee zijn publicaties uitgebracht: een algemeen werkdocument met de stand van zaken van inclusie in Nederland (Coalitie voor Inclusie, 2010a), een publicatie over onderwijs (Coalitie voor Inclusie, 2010b) en het eerste plan van aanpak (Coalitie voor Inclusie, 2011a).

Waar het gaat om het VN-Verdrag, hebben Stichting en Coalitie een geheel eigen rol ten opzichte van de overheid. Het is de verantwoordelijkheid (regie) van de overheid om – samen met het maatschappelijke middenveld – plannen op te stellen en vorm te geven

aan de implementatie van het verdrag.¹ De Stichting en de bij de Coalitie aangesloten personen en organisaties denken als vertegenwoordigers van dat maatschappelijke middenveld mee, voeren plannen op onderdelen uit en dragen bij tot de kritische reflectie van de voortgang. Deze laatste rol – kritisch reflecteren – is vooral ook weggelegd voor de belangenorganisaties van kwetsbare mensen, zoals CG-Raad, Platform VG en Cliëntenraden.

Waarom nu een plan van aanpak voor de Coalitie?² Er is behoefte aan het vastleggen van de richting waarin de Coalitie zich tot de ontwikkelingen van het VN-Verdrag wil verhouden. De neerslag van die richting vindt plaats in het plan van aanpak. Het plan wordt dus bij voorbaat ingeperkt tot het VN-Verdrag. Het doel is inclusie. Het VN-Verdrag is een weg/het middel hiertoe. Er zijn verschillende manieren om aan inclusie te werken, het VN Verdrag is daarbij een belangrijke steun in de rug.

We kunnen het doel van het plan van aanpak in verband brengen met het onderscheid dat Wijffels (Goudappel, 2012) aanbrengt tussen twee soorten ethiek: de 'bezinningsethiek' en de 'verantwoordelijkheidsethiek'. De bezinningsethiek gaat over het absolute ideaal, de verantwoordelijkheidsethiek opereert vanuit de bestaande situatie. Dit plan van aanpak (implementatie van het VN-Verdrag) zet vanuit de bestaande situatie stappen in de richting van het ideaal (inclusie).

Uitgangspunten van het plan van aanpak zijn:

- De integrale aanpak, zowel inhoudelijk als in de uitvoering (inclusie betekent immers: door alle levensdomeinen heen).
- De mate van sturing door de Coalitie. Wil je alleen uitdragen of ook trachten te realiseren? De Coalitie stimuleert, initieert en faciliteert positieve bewegingen. Zij voert niet uit, heeft daar de capaciteiten ook niet voor. Zij laat dit laatste over aan de deelnemers van de Coalitie, om dit te doen in hun eigen omgeving en werkzaamheden.
- Zaken worden interactief en dynamisch aangepakt en zoveel mogelijk in co-creatie met betrokkenen.
- Er wordt gebruik gemaakt van goede voorbeelden, ook uit het buitenland.

---

¹ De overheid wordt hiertoe verplicht gesteld in het VN-Verdrag (zie volgend hoofdstuk)

² We spreken vanaf hier steeds uitsluitend over Coalitie, en bedoelen dan zowel Coalitie als, voor zover dat aan de orde is, de Stichting en haar bestuur.

2. KADER VOOR HET PLAN VAN AANPAK

2.1 VN-Verdrag

Het formele kader van het plan van aanpak wordt in de eerste plaats gevormd door het VN-Verdrag, waarbij de artikelen 33 en 35 in het bijzonder (box 1).

Box 1: Artikelen 33 en 35 van het VN-Verdrag

Artikel 33: Nationale implementatie en toezicht

1. De Staten die Partij zijn wijzen binnen hun bestuurlijke organisatie een of meer contactpunten aan voor aangelegenheden die betrekking hebben op de uitvoering van dit Verdrag en besteden naar behoren aandacht aan het instellen van een coördinatiesysteem binnen de overheid teneinde de maatregelen in verschillende sectoren en op verschillende niveaus te faciliteren.
2. In overeenstemming met hun rechts- en bestuursstelsel onderhouden en versterken de Staten die Partij zijn op hun grondgebied een kader, met onder meer een of twee onafhankelijke instanties, al naargelang van toepassing is, om de uitvoering van dit Verdrag te bevorderen, te beschermen en te monitoren of wijzen daarvoor een instantie aan of richten die op. Bij het aanwijzen of oprichten van een dergelijke instantie houden de Staten die Partij zijn rekening met de beginselen betreffende de status en het functioneren van nationale instellingen voor de bescherming en bevordering van de rechten van de mens.
3. Het maatschappelijke middenveld, in het bijzonder personen met een handicap en de organisaties die hen vertegenwoordigen, wordt betrokken bij en participeert volledig in het monitoringproces.

Artikel 35: Rapportage door de Staten die Partij zijn

1. Elke Staat die Partij is dient, binnen twee jaar nadat dit Verdrag voor de desbetreffende Staat die Partij is in werking is getreden, via de Secretaris-generaal van de Verenigde Naties een uitgebreid rapport in bij het Comité over de maatregelen die zijn genomen om zijn verplichtingen uit hoofde van dit Verdrag na te komen, alsmede over de vooruitgang die is geboekt in dat verband.
2. Daarna brengen de Staten die Partij zijn ten minste eenmaal per vier jaar een vervolgrapport uit en voorts wanneer het Comité daarom verzoekt.
3. Het Comité telt richtlijnen vast die van toepassing zijn op de inhoud van de rapporten.
4. Een Staat die Partij is die een uitgebreid eerste rapport heeft ingediend bij het Comité, heeft de informatie die eerder is verstrekt niet te herhalen in de vervolgrapporten. Bij het opstellen van de rapporten voor het Comité, worden de Staten die Partij zijn uitgenodigd te overwegen daarbij een open en transparante procedure te volgen en zich naar behoren rekenschap te geven van de bepaling vervat in artikel 4, derde lid, van dit Verdrag.
5. In de rapporten kunnen factoren en problemen worden vermeld die van invloed zijn op de mate waarin de verplichtingen uit hoofde van dit Verdrag worden vervuld.

Deze twee artikelen richten zich op de *infrastructuur* die de overheid moet inrichten om tot uitvoering van het verdrag te komen. Dit plan van aanpak sluit hierbij aan, het betreft de plaats en werkzaamheden die de Coalitie in die infrastructuur inneemt. Binnen de infrastructuur worden natuurlijk de inhoudelijke plannen gemaakt gericht op het daadwerkelijk realiseren van inclusie op de verschillende levensterreinen.

De Coalitie zal haar bijdrage leveren conform artikel 33. Daarbij zijn twee rollen te onderscheiden: die van *klankbord en constructief meedenker* aan de ene kant en die van *kritische volger* aan de andere kant.

2.1 Strategieën voor inclusie

Het kader van het plan van aanpak wordt in de tweede plaats gevormd door een drietal strategieën voor het bereiken van inclusie. Deze strategieën kunnen worden afgeleid van het schema van inclusief burgerschap (Schuurman & Kröber, 2011). Het betreffende schema wordt weergegeven in box 2.

Box 2: Schema van inclusief burgerschap

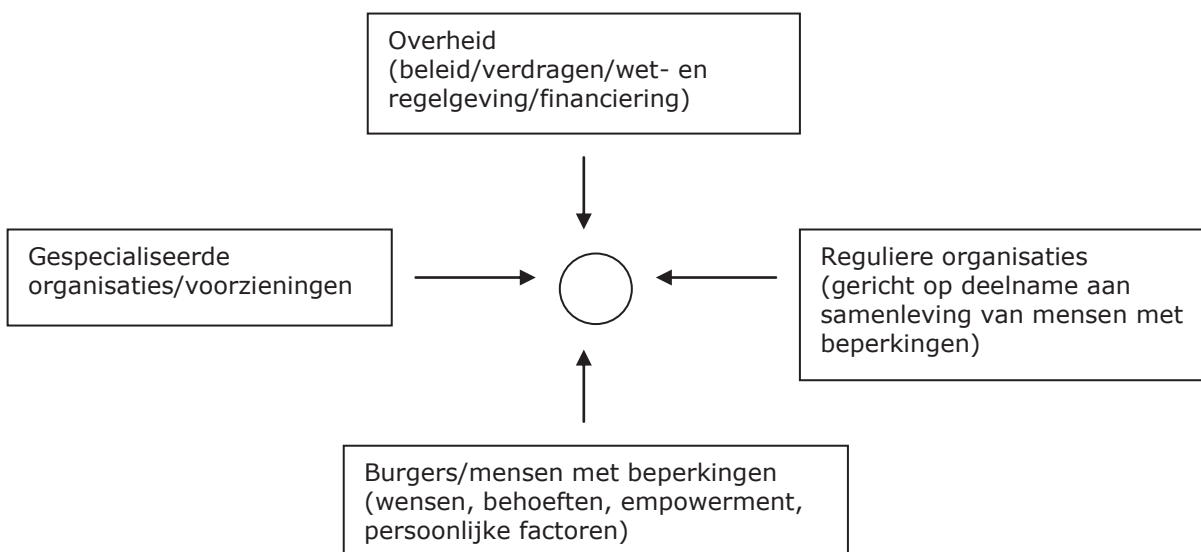
Inclusief burgerschap

In dit schema bevindt 'burgerschap' zich in het centrum. Het is het snijpunt van twee dimensies:

1. De 'verticale' dimensie van burger en overheid, met aan bovenkant de algemeen geldende principes of regels die vervolgens in de praktijk worden uitgewerkt (zoals wet- en regelgeving, centraal vastgestelde financiering of overeenkomsten en verdragen) en aan de onderkant de burger, met zijn opvattingen, ondersteuningsbehoeften en empowerment, waarmee hij de overheid kan beïnvloeden. We herkennen in deze dimensie de bewegingen van 'top down' en 'bottom up'.
2. De 'horizontale' dimensie van voorzieningen en dienstverlening, met aan de linkerkant de gespecialiseerde organisaties of voorzieningen met hun specifieke instrumenten voor begeleiding van mensen met beperkingen (van waaruit de beweging richting samenleving in gang kan worden gezet) en aan de rechterkant de reguliere organisaties en dienstverlening, die al dan niet actief zijn in het 'opnemen' van mensen met beperkingen in de samenleving. In deze dimensie zien we de bewegingen van 'push' en 'pull' van inclusief burgerschap

De drie strategieën om inclusief burgerschap in de praktijk te brengen zijn:

- De *top down strategie* waartoe financiering en wet- en regelgeving behoren. Ook het VN-Verdrag behoort hiertoe).
- De *bottom up strategie* waarbij mensen en hun organisaties zelf de regie nemen, zich roeren, actie voeren (empowerment, advocacy, etc.). Zij zijn uiteindelijk de mensen die het met elkaar moeten willen en het doen.
- De *middenstrategie* waarbij reguliere stakeholders, waaronder zorgorganisaties en overheden, zich verbinden en (door middel van 'push' en 'pull') hun verantwoordelijkheid nemen.

3. ACTIVITEITEN VAN DE COALITIE

3.1 Speelveld VN-Verdrag

Het speelveld van de implementatie van het VN-Verdrag wordt gevormd door het cyclische proces van implementatie dat na ratificatie in werking treedt (zie het figuur op de volgende pagina). Dit proces bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Plan van aanpak. Overheden zullen, met betrokkenheid van het maatschappelijke middenveld (waarbij de Coalitie aanspreekpunt kan zijn), een plan van aanpak moeten maken, waaruit blijkt dat ze gericht werken aan de implementatie van het verdrag. De plannen zullen deels een nationaal en deels een regionaal/lokaal karakter hebben.
2. Promoten. Er zal energie gestoken moeten worden in de promotie van het VN-Verdrag en het duidelijk maken van de betekenis van het verdrag voor mensen met beperkingen en voor de samenleving.
3. Implementeren. De plannen zullen vervolgens geïmplementeerd moeten worden op de verschillende levensfasen en levensterreinen.
4. Monitoren. Er dient een systeem opgezet te worden om de implementatie te monitoren.
5. Evalueren en rapporteren. Over de voortgang van de implementatie dient periodiek gerapporteerd te worden. De uitkomsten van deze evaluatie zijn vervolgens weer input voor het (bijgestelde) plan van aanpak.

Dit cyclische proces zal niet zo lineair verlopen als hier geschetst, maar op hoofdlijnen zijn dit wel de belangrijke ingrediënten. In de voorwaardelijke sfeer dient aandacht te zijn voor de volgende elementen:

- Er dient een uitvoeringsorganisatie te worden ingericht door de landelijke overheid.
- De informatie rond het geschetste proces dient toegankelijk te zijn voor de verschillende doelgroepen.
- Het is zaak bij alle stappen mensen met een beperking nadrukkelijk te betrekken.
- Goede voorbeelden dienen verzameld te worden (nationaal en internationaal) omdat zij kunnen inspireren kunnen voorkomen dat steeds opnieuw het wiel wordt uitgevonden.
- Het verdient aanbeveling om het proces, behalve dat er gerapporteerd wordt, ook te volgen met wetenschappelijk onderzoek, om daarmee bewijskracht op te bouwen voor wat wel en wat niet werkt.

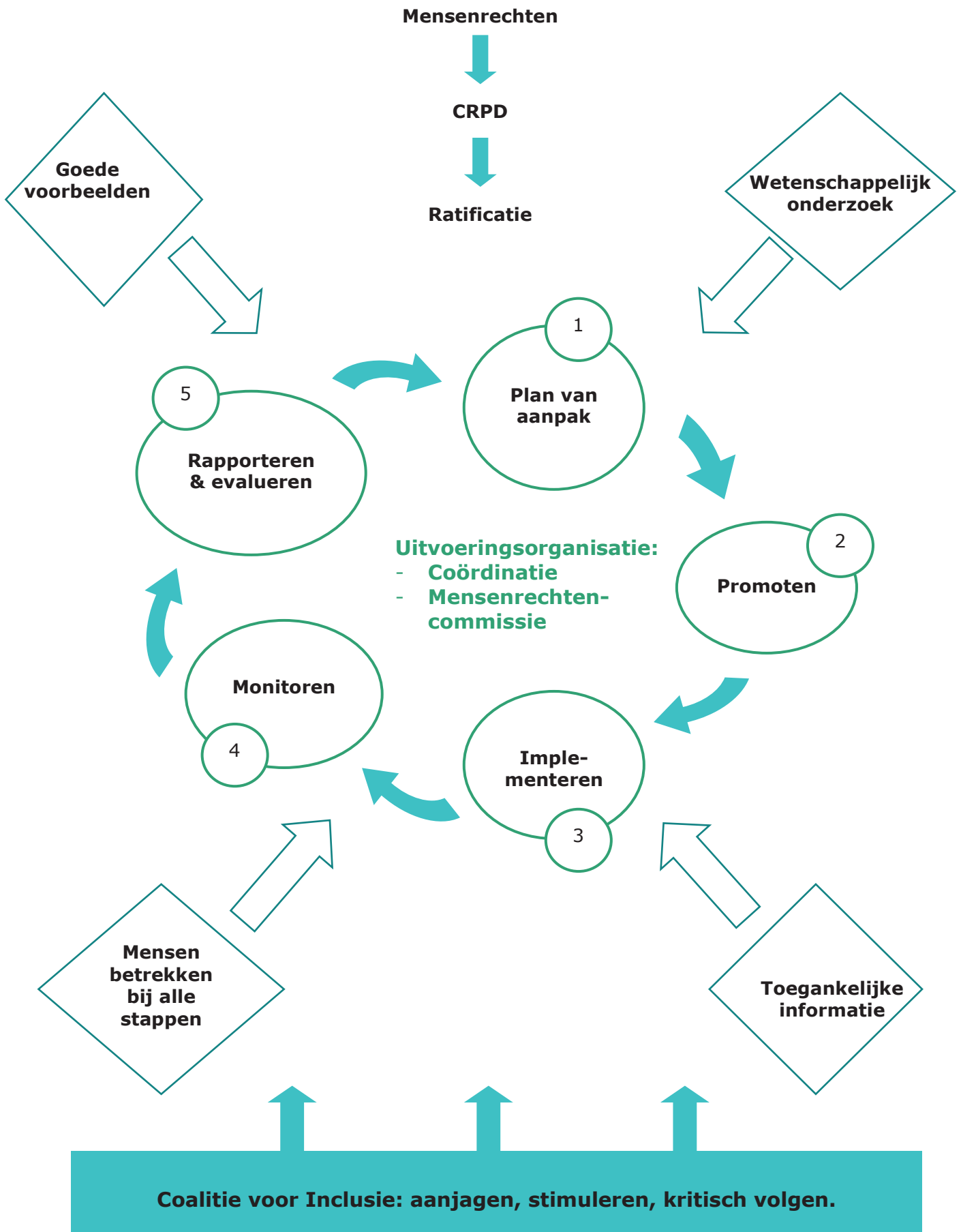
3.2 Activiteiten

De activiteiten van de Coalitie worden hieronder aangegeven aan de hand van de vijf onderdelen van het implementatieproces van het VN-Verdrag en de drie strategieën voor inclusie. Het gaat hier nog om de activiteiten op zich. Bij de uitvoering van de activiteiten kunnen steeds de belangrijkste stakeholders worden betrokken, al naar gelang het onderwerp van de betreffende activiteit (zie ook hoofdstuk 4).

Ad 1: Plan van Aanpak

De overheid dient, met betrokkenheid van het maatschappelijke middenveld, plannen te maken voor de implementatie van het VN-Verdrag. Dat is een proces waarin partijen samenwerken, dat kan nu niet worden ingevuld. Wel kan gezegd worden dat de Coalitie daar nu al een bijdrage aan kan leveren door te komen tot een bepaling van zaken die zij belangrijke input vindt voor de verschillende onderdelen en waar zij het aan 'de achterkant' op willen laten toetsen. Om zo het meedenken en kritisch volgen inhoud te kunnen geven.

SPEELVELD VAN DE IMPLEMENTATIE VAN HET VN-VERDRAG

Het maken van een plan van aanpak door de overheid is feitelijk nauw verbonden met het maken van een National Disability Strategy (NDS). Een NDS is een primair middel om de rechten van mensen met beperkingen vast te leggen in een nationale rechtsorde en om impuls te geven aan de realisatie ervan. Het VN-Verdrag eist dat een staat over een NDS beschikt. Ook de WHO roept in haar eerste World Report on Disability staten op om een 'National Disability Strategy and Plan of Action' te maken met duidelijke prioriteiten voor implementatie van de doelstellingen van het VN-Verdrag (WHO, 2011). Wat betreft Nederland, de recente studie van het SIM (2012a, 2012b), uitgevoerd op verzoek van de regering, onderstreept dat een strategie en landelijk actieplan vereisten zijn van het VN-Verdrag.

De activiteiten van de Coalitie concentreren zich in dit onderdeel op het meedenken in plannen en strategieën (strategie topdown en midden) en het zelf organiseren van een NDS (strategie bottom up). In het meedenken, kan goed gebruik worden gemaakt van buitenlandse ervaringen. Deze zijn neergelegd in bijvoorbeeld de publicatie van de Coalitie naar aanleiding van ervaringen in Ierland (Coalitie voor Inclusie, 2011b) en in een presentatie van het European Foundation Centre (Vrana, 2010).

Onderdeel	Strategie Topdown	Strategie Bottom up	Strategie Midden
1. Plan van aanpak	<ul style="list-style-type: none"> • Meedenken in nationale plannen, c.q. bijdrage leveren aan het bredere debat over de invulling van inclusie in de samenleving, c.q. over NDS. • Verzamelen van buitenlandse ervaringen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zelf komen tot NDS via disability caucus, (materieel en digitaal forum waar we met elkaar brainstormen, denken en debatteren over strategie en actie). 	<ul style="list-style-type: none"> • Meedenken in vormen en strategieën van de implementatie van VN-Verdrag op lokaal niveau (bijvoorbeeld: Wmo als voertuig).

In het meedenken over de invulling van het plan van aanpak van de overheid kunnen ook aan afzonderlijke artikelen van het VN-Verdrag gerelateerde onderwerpen worden meegenomen. Een overzicht hiervan wordt getoond in box 3 (ontleend aan de Belgische organisatie Grip).

Box 3: Onderwerpen uit VN-Verdrag die kunnen worden meegenomen in het leveren van bijdragen tot het komen van plan van aanpak overheid

Specifieke onderwerpen voor het plan van aanpak van de overheid

Art 5 Gelijkheid en non-discriminatie
 Art 8 Bevorderen van bewustwording
 Art 9 Toegankelijkheid
 Art 11 Risicovolle situaties en humanitaire noodsituaties
 Art 12 Gelijkheid voor de wet
 Art 13 Toegang tot de rechter
 Art 14 Vrijheid en veiligheid van de persoon
 Art 19 Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij
 Art 21 Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie
 Art 23 Eerbiediging van de woning en het gezinsleven
 Art 24 Onderwijs
 Art 27 Werk en werkgelegenheid
 Art 31 Statistieken en het verzamelen van gegevens
 Art 32 Internationale samenwerking
 Art 33 Nationale uitvoering en toezicht

Ad 2: Promoten

Promoten is vooral het bevorderen van de bewustwording (artikel 8 van het verdrag). Daarbij kun je denken aan het opzetten van een bewustwordingscampagne rond het VN-Verdrag, in het verlengde van wat de Coalitie hierover al heeft gedaan. Maar je kunt ook denken aan het diversiteitbeleid bij de publieke omroep (aandacht voor mensen met beperkingen) en de opleidingen journalistiek (waarin ook aandacht gevraagd kan worden voor de beeldvorming).

De Coalitie zet bewegingen en organisaties ertoe aan om bewustwording en informatieverspreiding onder de eigen achterban tot stand te brengen en het gedachtegoed van het verdrag op het eigen inhoudelijke terrein te operationaliseren.

Onderdeel	Strategie Topdown	Strategie Bottum up	Strategie Midden
2. Promoten	<ul style="list-style-type: none"> Meedenken in promotie- en bewustwordingplannen, optreden als ambassadeurs.	<ul style="list-style-type: none"> Aanzetten van bewegingen en organisaties tot informatieverspreiding en bewustwording onder de eigen achterban.	<ul style="list-style-type: none"> Meedenken in promotie- en bewustwordingplannen op lokaal niveau.

Ad 3: Implementeren

Onder implementatie verstaan we de invoering van het plan van aanpak van de overheid en de realisering van de promotie (zie 1 en 2). De Coalitie wil actief bijdragen (klankbord en kritisch volgen) tot de implementatie van de plannen van de overheid op centraal en lokaal niveau. De regie ligt bij de centrale en lokale overheden.

Buitenlandse ervaringen (Tøssebro, 2012) geven aan dat:

- inzetten op het lokale niveau en er voor zorgt dat mensen daar een stem hebben;
- het belangrijk is te zorgen dat niet de economische rationaliteit dominant kan zijn, maar vooral ook de kwaliteit gebaseerd moet zijn op uitgangspunten van het VN-Verdrag;
- gezorgd moet worden voor stevige aandacht, de ervaring leert dat media daarin een belangrijke rol spelen.

Gegeven de grote hoeveelheid van activiteiten rond implementatie zullen door de Coalitie prioriteiten gesteld moeten worden. Het is raadzaam doelstellingen te formuleren voor de korte, middenlange en lange termijn. Het is ook nuttig om een overzicht te maken van de verschillende onderdelen van de implementatie en bij elk onderdeel te benoemen welke effecten er mee worden beoogd en welke partijen eigenaar zijn van de implementatie. Een dergelijk format wordt in Duitsland toegepast.³

Opnieuw is binnen de strategieën topdown en midden de kernactiviteit het leveren van bijdragen tot de implementatie van de plannen van de overheid op centraal en lokaal niveau. Het frame van het VN-Verdrag kan worden benut om alle beleid van overheid, branches, etc. aan te toetsen. Binnen de strategie midden zijn er drie aanvullende activiteiten:

1. De eerste is dat lokale activiteiten worden georganiseerd en/of ondersteund waarin het een vertaalslag wordt gemaakt van het VN-Verdrag naar de betekenis in de dagelijkse praktijk.
2. De tweede activiteit betreft het maken van handreikingen op afzonderlijke domeinen (onderwijs, arbeid, wonen, vrije tijdbesteding, etc.). Deze handreikingen zijn

³ In het bijzonder gebeurt dit in de deelstaat Rheinland-Pfalz. Zie: Ministerium für Arbeit, Soziales, Gesundheit, Familie und Frauen Rheinland-Pfalz (2010).

bestemd voor mensen en organisaties die op dat domein werkzaam zijn, dan wel voor partijen die door meerdere domeinen heen werken (zoals gemeenten, bedrijven, etc.). In die handreikingen wordt aangezet tot sturing en empowerment in de implementatie van het Verdrag op het eigen terrein. De lijn is daarbij: neem nota van de verschuiving door het VN-Verdrag, dat betekent dit en dit (goede voorbeelden), en daar en daar vind je bronnen. Voor deze handreikingen wordt gebruik gemaakt van de publicaties die door de Coalitie over het VN-Verdrag eerder zijn uitgebracht, alsook van de inzichten en publicaties van organisaties op het terrein van de mensenrechten. Daarnaast worden verbindingen gemaakt met documenten en regelgeving die al worden toegepast. Bijvoorbeeld: in de handreiking voor gemeenten kan worden aangesloten bij wat gemeenten in het kader van de Wmo en Agenda 22 al doen.

3. De derde activiteit is het organiseren van bijeenkomsten, scholing en trainingen, bijvoorbeeld voor medewerkers van lokale overheden en reguliere organisaties, alsook voor mensen met beperkingen.

Binnen de strategie bottum up wordt al één project namens de Coalitie uitgevoerd, namelijk 'Verdrag om de hoek'. Een belangrijke andere activiteit is het realiseren van voorwaarden voor de uitvoering van het Optional Protocol. Dit protocol regelt dat individuele burgers en organisaties direct klachten kunnen indienen bij de VN-Commissie, dus zonder dat de Nederlandse Staat hiermee te maken heeft. Het gaat om klachten over ervaren situaties (afwezigheid van aanpassingen, onheuse bejegening, e.d.) die ingaan tegen het VN-Verdrag.

De Coalitie geeft ondersteuning aan personen en organisaties die dergelijke klachten willen indienen. Op dit terrein kan worden samengewerkt met organisaties die deskundigheid hebben op juridisch gebied, waaronder antidiscriminatie bureaus (zoals Art. 1) en het College voor de Rechten van de Mens.

Onder-deel	Strategie Topdown	Strategie Bottum up	Strategie Midden
3. Implementeren	<ul style="list-style-type: none"> • Maken van overzicht van de diverse onderdelen van de implementatie (inhoud, beoogde effecten, eigenaarschap). 		
	<ul style="list-style-type: none"> • Bijdragen (via klankbord en kritisch volgen) tot de implementatie van de plannen van de overheid op centraal en lokaal niveau. • Aan frame van CRPD alle beleid toetsen van overheid, branches, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geven van stem aan mensen op lokaal niveau. • Uitvoering project 'Verdrag om de hoek'. • Realiseren voorwaarden voor uitvoering Optional Protocol. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bijdragen (klankbord en kritisch volgen) tot de implementatie van de plannen van de overheid op centraal en lokaal niveau. • Lokale activiteiten met vertaalslag van CRPD naar betekenis in de dagelijkse praktijk • Maken van handreikingen op afzonderlijke domeinen (onderwijs, arbeid, wonen, vrije tijdbesteding, etc.). • Organiseren van bijeenkomsten, trainingen, e.d.

Ook in het meedenken over de implementatie kunnen aan de afzonderlijke artikelen van het VN-Verdrag ontleende onderwerpen worden meegenomen (zie box 4).

Box 4: Onderwerpen uit VN-Verdrag die kunnen worden meegenomen in het leveren van bijdragen tot implementatie

Specifieke onderwerpen voor de implementatie

- Art 9. Toegankelijkheid. Samenwerking met de landelijke club die zich bezighoudt met toegankelijkheid. Zie <http://www.allestoegankelijk.nl/>.
- Art 13 Toegang tot de rechter. Je ziet dat mensen met laag inkomen steeds lastiger toegang hebben tot recht.
- Art 14 Vrijheid en veiligheid van de persoon. Een thema hierbinnen is bijvoorbeeld mensen met LVG in gevangenen. Maar ook andere vormen van vrijheidsberoving.
- Art 19 Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij. Hiertoe behoort de discussie over de intramurale zorg. En ook de inzichten over armoede van mensen met beperkingen (project van Vilans en Kalliope Consult) kunnen tot dit onderwerp worden gerekend. Ook plannen rond deinstitutionalisering en het pleidooi voor het pgb behoren hiertoe.
- Art 21 Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie. Informatie is vaak niet toegespitst op mensen met beperkingen, denk ook nu weer aan verkiezingen (geen aangepaste stemwijzers).
- Art 23 Eerbiediging van de woning en het gezinsleven. Deinstitutionalisering van kinderen met een handicap.
- Art 24 Onderwijs. Inclusief onderwijs
- Art 27 Werk en werkgelegenheid. Werk op open arbeidsmarkt
- Art 32 Internationale samenwerking.
- Art 33 Nationale uitvoering en toezicht.

Ad 4: Monitoren

Onder monitoren wordt verstaan de controle uitoefenen op het proces van implementatie (realiseren van doelen, plan van aanpak en promotieplan) en daarbij de mogelijk hebben om bij te sturen als de beoogde verwachtingen niet worden gerealiseerd. De monitoring rond het VN-Verdrag vindt plaats aan de hand van indicatoren die zijn gebaseerd op de beoogde doelen in het plan van aanpak (zie onderdeel 1). Onderscheid wordt gemaakt tussen het monitoren van het proces (wat ging goed bij de uitvoering, en wat niet) en de monitoring van het effect (hebben de beoogde interventies resultaat gehad). Bij de monitoring van de effecten zijn het VN-Verdrag en de doelen die daaraan gekoppeld (kunnen) worden, het referentiekader⁴. De monitoring van het proces gaat tijdens de implementatiefase al van start.

Monitoring is een formele taak voor de overheid. De Coalitie draagt actief bij (klankbord, kritisch volgen) aan de inrichting en uitvoering van het proces van monitoring waarvan de regie bij de centrale en lokale overheden ligt. Daarnaast zet zij ook een eigen, bottom up monitoring op. Onderdelen van die opzet zijn:

- Het kritisch volgen en documenteren van de voortgang van de implementatie na ratificatie (monitoring) via documentenstudie en het volgen van nieuwsberichten.
- Een verfijnd netwerk van informanten, onder wie mensen met beperkingen, die 'vanuit alle hoeken en gaten' van de samenleving waarnemen en door kunnen geven wat er op het gebied van de rechten voor mensen met een handicap gebeurt en informatie geven over hoe zij op de verschillende deelterreinen van het VN-Verdrag de voortgang ervaren ('kanaries').
- Het verzamelen van goede en slechte voorbeelden van implementatie.
- Bestudering van informatie die door anderen, zoals inspecties, wordt verzameld.

⁴ Interessant is een voorbeeld uit Canada waar de universiteit verschillende artikelen uit het VN-Verdrag heeft geoperationaliseerd in meetbare termen.

Onderdeel	Strategie Topdown	Strategie Bottum up	Strategie Midden
4. Monitoren	<ul style="list-style-type: none"> Actieve bijdrage (klankbord, kritisch volgen) aan de inrichting en uitvoering van het proces van landelijke monitoring. 	<ul style="list-style-type: none"> Bestudering van informatie en documentatie. Opzetten systeem van 'kanaries'. Verzamelen van praktijkvoorbeelden. 	<ul style="list-style-type: none"> Actieve bijdrage (klankbord, kritisch volgen) aan de inrichting en uitvoering van het proces van monitoring op lokaal niveau.

Ook in het meedenken over de monitoring kunnen aan de afzonderlijke artikelen van het VN-Verdrag ontleende onderwerpen worden meegenomen (zie box 5).

Box 5: Onderwerpen uit VN-Verdrag die kunnen worden meegenomen in het leveren van bijdragen tot implementatie

Specifieke onderwerpen voor de monitoring

- Art 1-4. Hier gaat het over definities. Monitoring van de taal en definities die gebruikt worden, van de aansluiting op het sociale model, op de wijze waarop mensen met beperkingen betrokken worden (beleidsparticipatie).
- Art 5. Toezien dat mensen met een beperking en hun situatie ook verbonden worden met mensenrechten en antidiscriminatie (gelijke kansen onderwijs, inclusief onderwijs, kansen op arbeidsmarkt, discriminatie op werkplek).
- Art 12 Gelijkheid voor de wet. Waar komen mensen in het gedrag? Bijvoorbeeld Wet dwang en drang. Ook eens kijken wat dilemma's in de psychiatrie zijn.
- Art 31 Statistieken en het verzamelen van gegevens. Wat is de rol van het Nederlands Instituut voor de Rechten van Mens en het Kwaliteitsinstituut?

Ad 5: Rapporteren en evalueren

Over de voortgang van implementatie van het VN-Verdrag dient de overheid te rapporteren (zie het formele kader, artikel 35). In die rapporten moet verslag worden gedaan over de vooruitgang die ten aanzien van de rechten van mensen met een handicap in ons land zijn en worden geboekt en van de factoren en problemen die van invloed zijn op de mate waarin de verplichtingen vanuit het Verdrag worden vervuld. Landen worden gevraagd in de rapportages een open en transparante procedure te volgen. De Coalitie levert hiertoe desgevraagd een bijdrage.

Daarnaast zal de Coalitie bevorderen dat belangrijke belangenorganisaties die deel uitmaken van de Coalitie, de rapportage kritisch volgen. Zelf zal zij komen met een schaduwrapportage. Het gaat dan om een kritische reflectie met concrete aanbevelingen. Voor de realisering van de schaduwrapportage is een infrastructuur nodig die informatie biedt welke input kan geven aan het schrijven van het schaduwrapport. Deels is hierin voorzien door het eigen informatiesysteem (zie onder monitoring). Deels kan, om tot een proces van reflectie te komen, een open forum worden opgezet om mensen gelegenheid te geven mee te denken. Dit forum wordt gecoördineerd door een projectgroep. Bij zowel het schrijven van het schaduwrapport als het forum kan gebruik worden gemaakt van de ervaringen van Grip in België.⁵

⁵ (<http://www.gripvzw.be/vn-verdrag/523-grip-brengt-het-eerste-schaduwrapport-vn-verdrag.html>)

<i>Onderdeel</i>	<i>Strategie Topdown</i>	<i>Strategie Bottum up</i>	<i>Strategie Midden</i>
5. Evalueren en rapporteren	<ul style="list-style-type: none"> • Leveren van bijdrage aan landelijke rapporten. • Frame van CRPD benutten om alle beleid aan te toetsen van overheid, branches, etc. (geeft zowel een inhoudelijk als juridische toetsingskader). 	<ul style="list-style-type: none"> • Schrijven van schaduwrapportage en initiëren van open forum om mee te denken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Leveren van bijdrage aan lokale en regionale rapporten.

4. UITVOERING VAN DE ACTIVITEITEN

4.1 Algemene opmerkingen

Van de in het vorige hoofdstuk genoemde activiteiten worden er op korte termijn vier uitgevoerd, namelijk:

1. Activiteit voorafgaand aan het implementatieproces: zorgen dat de ratificatie van het VN-Verdrag tot stand komt.
2. Activiteit met betrekking tot onderdeel 3 van het proces: uitvoering geven aan het Optional Protocol.
3. Activiteit eveneens met betrekking tot onderdeel 3 van het proces: implementatie van het VN-Verdrag op het lokale regionale niveau.
4. Activiteit met betrekking tot de onderdelen 4 en 5 van het proces: monitoring en maken van schaduwrapportage.

De vier projecten worden in de volgende paragraaf beschreven maar nog niet in details uitgewerkt. Dat laatste gebeurt door degene(n) die door de Coalitie worden verzocht het project uit te voeren. De Coalitie zelf, c.q. het bestuur van de Stichting, zet zich in om de financiering van de projecten rond te krijgen, waarmee men ook de legitimatie heeft om als opdrachtgever op te treden.

Bij alle projecten wordt gekozen voor een eenvoudige projectstructuur bestaande uit een projectleider die de opdracht van de Coalitie accepteert met het bijbehorende budget en de taken binnen het gegeven budget en de vastgestelde opdracht uitvoert. De projectleider is verantwoording verschuldigd aan het bestuur en zal periodiek (maandelijks) rapporteren over de voortgang.

Bij de gekozen activiteiten worden voor de uitvoering inhoudelijke stakeholders betrokken die kennis hebben welke aansluit bij de activiteit. Dat kunnen kennisorganisaties zijn (zoals Movisie, Vilans of Perspectief), belangenorganisaties (zoals CG-Raad of Platform VG) en/of organisaties die opereren op een specifiek domein (bij onderwijs kunnen we bijvoorbeeld denken aan de Stichting Inclusie Onderwijs, bij werkgelegenheid aan UWV, gemeenten en Crossover en voor aangelegenheden rond toegankelijkheid aan AllesToegankelijk).

De Coalitie is een netwerk dat afhankelijk van het thema en strategie die aan de orde zijn, in steeds wisselende samenstellingen zal opereren. Dat zal op de een of andere manier gefaciliteerd en gecoördineerd moeten worden. Om een en ander te kunnen realiseren, dient ook de Coalitie te beschikken over een zekere infrastructuur, c.q. een kleine vaste crew voor basistaken/continuïteit; verder is het vooral een projectorganisatie.

4.2 Beschrijving van de projecten

Bij de beschrijving gebruiken we een vaste format, dat bestaat uit de volgende onderdelen:

- a. Aanleiding (achtergrond, probleemstelling, betrokken partijen).
- b. Doel van het project.
- c. Doelgroep waar het project zich op richt.
- d. Context (omgeving, beleid).
- e. Uitvoering (aanpak, stappenplan, mogelijke uitvoerders, samenwerkingspartijen).
- f. Budget (schatting van de kosten).

Project 1: Zorgen dat ratificatie op gang komt

a. Aanleiding

Nederland is een van de weinige landen in Europa die het VN-Verdrag nog niet hebben geratificeerd. Omdat de kwaliteit van bestaan van mensen met een beperking in het geding is, is het belang dat snel tot ratificatie wordt overgegaan. De besluitvorming ligt bij de politiek, daarnaast zijn er vele belanghebbenden die zich onder meer georganiseerd hebben in de Coalitie.

b. Doel van het project

Het doel van het project is te bewerkstelligen dat het kabinet op zo kort mogelijke termijn het VN-Verdrag ratificeert. In ieder geval in 2013.

c. Doelgroep

Het project richt zich op verschillende doelgroepen. In de eerste plaats op de politiek c.q. het kabinet dat moet besluiten tot ratificatie. Daarnaast richt het zich ook op mensen met een beperking en belangenbehartigers die zich hard willen maken voor ratificatie.

d. Context

De afgelopen twee jaar zijn verschillende (lobby)activiteiten uitgevoerd om het kabinet tot ratificering te doen besluiten. Inmiddels hebben veel politieke partijen de ratificatie in hun verkiezingsprogramma's opgenomen. Naar de informateur van de nieuwe regering is door belangenbehartigingsorganisaties een brief geschreven met een oproep tot ratificatie.

e. Uitvoering

Er zal een lobbyplan ontwikkeld worden dat naast concrete doelen bestaat uit een overzicht van de belangrijke doelgroepen die gemobiliseerd c.q. beïnvloed moeten worden. Om deze doelgroepen te bereiken zal een mix aan campagneactiviteiten worden ontwikkeld: persoonlijke lobby, media, organiseren van medestanders, smeden van allianties, etc.). Het plan wordt samen met anderen (zoals CG-Raad, Platform VG, LFB) ontwikkeld en uitgevoerd. Er worden drie stappen onderscheiden:

- Deskresearch en raadplegen deskundigen (november 2012).
- Schrijven van plan (december 2012).
- Uitvoering van het plan (vanaf januari 2013).

f. Budget

Geschat wordt dat voor dit project een budget nodig is van ongeveer 15.000 euro.

Project 2: Optional Protocol

a. Aanleiding

Aan het VN-Verdrag is een Optional Protocol gekoppeld dat regelt dat burgers en organisaties direct klachten kunnen indienen bij de VN- Commissie. In de praktijk zijn de mogelijkheid tot klagen en het daadwerkelijk gebruik (kunnen) maken van deze mogelijkheid twee verschillende zaken. Om de voorwaarden tot maximale, laagdrempelige toegang tot deze mogelijkheid te realiseren is het project Optional Protocol geformuleerd.

b. Doel van het project

Het doel van het project is het realiseren van de randvoorwaarden, waardoor de mensen bekend zijn met de mogelijkheid en laagdrempeligheid ervaren bij het indienen van klachten volgens het Optional Protocol.

c. Doelgroep waar het project zich op richt

Het project richt zich op de op de (potentiële) klagers.

d. Context

Er is in ons land nog geen ervaring opgedaan met het Optional Protocol. Het is daarom belangrijk te leren van ervaringen met soortgelijke protocollen die langer bestaan, zoals het Optional Protocol van het internationale verdrag inzake de rechten van het kind. Hoe is het daar aangepakt? Waar gaat het goed en waar fout? Welke lessen zijn er van te trekken? Het is zinvol bij andere situaties te rade te gaan en informatie op te halen.

e. Uitvoering

Het werken met dit Optional Protocol is nieuw voor Nederland. Met andere protocollen is echter wel ervaring opgedaan in Nederland en ook liggen er buitenlandse ervaringen die leerzaam kunnen zijn voor de Nederlandse situatie. De aanpak zal er daarom uit bestaan dat gestart wordt met een inventarisatie van bestaande kennis die gebruikt zal worden bij de verdere vormgeving van het plan van aanpak. Promotie van het protocol en de mogelijkheid tot 'klagen' en het bieden van ondersteuningsmogelijkheden voor het klagen zijn twee belangrijke pijlers van dit plan.

De activiteiten op dit terrein zijn:

1. Deskresearch (vergelijkbare protocollen bekijken, hoe werken die in Nederland en international)?
2. Vormen van een meldpunt en helpdesk voor het indienen van klachten.
3. Maken van een toegankelijke handleiding voor het indienen van klachten, welke is gericht op zowel personen als organisaties.

Mogelijk kan in dit project de aandacht ook uitgaan naar klachten die worden gericht aan de Nederlandse Staat. Aanvullende activiteiten zijn dan:

4. Inventarisatie van mogelijkheden om via juridische wegen (klachtencommissies, rechterlijke macht) klachten in te dienen en uitwerkingen van het verdrag zo nodig 'uit te vechten'. Bestaande verdragen en juridische wet- en regelgeving worden hierbij betrokken (zoals het herziene Europees Sociaal Handvest).
5. Stimuleren van de totstandkoming van een netwerk van advocaten die op dit terrein actief zijn en bereid zijn en in staat zijn de rechtsgang en de uitkomsten daarvan (jurisprudentie) te documenteren en vast te leggen.
6. Oprichting van een proefprocessenfonds.

f. Budget

Geschat wordt dat voor dit project een budget nodig is van ongeveer 15.000 tot 30.000 euro (afhankelijk van de uitbreiding naar punten 4 t/m 6).

Project 3: Lokale en regionale implementatie

a. Aanleiding

De implementatie van het VN-Verdrag in het leven van alledag zal vooral plaatsvinden op lokaal niveau, c.q. door gemeenten en lokaal en regionaal opererende dienstverlenende organisaties. Deze dienen bewust gemaakt te worden en te worden ondersteund.

b. Doel van het project

Het doel van het project is het vertalen van het VN-Verdrag en zijn artikelen naar handzame aanwijzingen voor de richting, vormgeving en operationalisatie van ondersteuning aan mensen met beperkingen op lokaal niveau vanuit het mensenrechtenperspectief, evenals het ondersteunen en inspireren van de implementatie van het VN-Verdrag op het lokale en regionale niveau.

c. Doelgroep waar het project zich op richt

Het project richt zich op dienstverlenende organisaties en mensen met beperkingen binnen (samenwerkingsverbanden van) gemeenten.

d. Context

Uitgangspunt van het VN-Verdrag is dat in de uitvoering van het verdrag zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van bestaande infrastructuren. Implementatie van het VN-Verdrag is op een natuurlijke wijze verbonden aan de lokale wetgeving, in het bijzonder de Wmo. Gezorgd moet worden dat op dat niveau mensen een stem hebben en het gedachtegoed en de artikelen van het VN-Verdrag naar dat niveau worden vertaald.

e. Uitvoering

De werkzaamheden binnen dit project zijn:

- Via deskresearch verzamelen, verwerken en analyseren van informatie (wetgeving, publicaties, good practices) die behulpzaam kunnen zijn bij de implementatie van het VN-Verdrag op lokaal niveau (zie Box 6).
- Leveren van bijdragen (klankbord en kritisch volgen) tot de implementatie van de plannen van de overheid op centraal en lokaal niveau.
- Lokale activiteiten met vertaalslag van VN-Verdrag naar betekenis in de dagelijkse praktijk.
- Maken van handreikingen op afzonderlijke domeinen (onderwijs, arbeid, wonen, vrije tijdbesteding, etc.).
- Organiseren van bijeenkomsten, trainingen, e.d.

Box 6: Voorbeelden van bronnen bij dit project

Voorbeelden van bronnen die behulpzaam kunnen zijn bij de vertaling van het VN-Verdrag naar het lokale (en regionale) niveau

In Nederland:

- Een belangrijke informatiebron en samenwerkingspartner is AllesToegankelijk, een informatiepunt waarin ondernemers en mensen met beperkingen samenwerken met kennisorganisaties en overheden om de toegankelijkheid van goederen en diensten substantieel te vergroten. AllesToegankelijk vormt een samenwerkingsverband van 25 organisaties en hun achterban. Het beschikt over een landelijk informatiepunt en landelijke helpdesk en heeft een makelaarsfunctie in de verbetering van de toegankelijkheid. Feitelijk kan AllesToegankelijk worden beschouwd als een belangrijk uitvoeringsorgaan van het VN-Verdrag.
- Nivel, Handreiking voor gemeenten rond participatie.
- Movisie. Dit instituut ondersteunt gemeenten en organisaties bij de praktische vormgeving van de Wmo en biedt daarvoor een aantal methodieken en publicaties aan.
- Perspectief.
- Digitaal leerplatform/kennisnetwerk waar aan gewerkt wordt door Vilans, Perspectief, twee Hoge Scholen en zeven zorgaanbieders.
- Zorgaanbieders. Veel organisaties zijn al actief op het gebied van de inrichting van de ondersteuning aan mensen met een beperking op lokaal niveau, vooral in relatie tot de Wmo. In hoeverre verbinden zij hun activiteiten en producten aan het VN-Verdrag? Zie bijvoorbeeld

In buitenland is de aandacht voor de implementatie van het VN-Verdrag groot. Belangrijke bronnen zijn:

- Publicatie van EU en Inclusion Europe over de relatie tussen VN-Verdrag en inclusie (Lunt en Hinz, 2012).
- Over het nieuwe paradigma van mensenrechten, in relatie tot het VN-Verdrag verscheen een artikel van Harpur (2012).
- Van de kant van de Verenigde Naties verschenen een publicatie over mensenrechten en millennium doelen (UN, 2011a) en een studie over de implementatie van artikel 33 in Europa (UN, 2011b).
- In België verschenen interessante publicaties, waaronder een schaduwrapportage over de implementatie van het VN-Verdrag in Vlaanderen, van mensenrechtenorganisatie GRIP (2010, 2011).

f. Budget

Geschat wordt dat voor dit project een budget nodig is van ongeveer 50.000 euro.

Project 4: Monitoring en maken schaduwrapportage

a. Aanleiding

Over de voortgang van implementatie van het VN-Verdrag dient de overheid te rapporteren. In die rapporten moet verslag worden gedaan over de vooruitgang die ten aanzien van de rechten van mensen met een handicap in ons land zijn en worden geboekt en van de factoren en problemen die van invloed zijn op de mate waarin de verplichtingen vanuit het Verdrag worden vervuld. Door de nationale NGO's dient een schaduwrapportage te worden geschreven en bij de VN- Commissie te worden ingediend.

Voor de realisering van deze schaduwrapportage is een infrastructuur nodig die informatie biedt welke input kan geven aan het schrijven van het schaduwrapport. Deels is hierin voorzien door het eigen informatiesysteem (zie onder monitoring). Deels kan, om tot een proces van reflectie te komen, een open forum worden opgezet om mensen gelegenheid te geven mee te denken.

b. Doel van het project

De totstandkoming van een schaduwrapport over de implementatie van het VN-Verdrag in Nederland en de realisering van de infrastructuur van informatieverzameling die voor dat schaduwrapport noodzakelijk is.

c. Doelgroep waar het project zich op richt

Het project richt zich enerzijds op de VN- Commissie (voor wie het schaduwrapport wordt geschreven), anderzijds op de mensen met beperkingen in Nederland (die voor een groot deel de input voor het rapport verzorgen).

d. Context

Er is nog geen ervaring opgedaan met het schaduwrapport in Nederland. Het is daarom belangrijk te leren van ervaringen met soortgelijke rapporten in het buitenland. In het bijzonder kan bij zowel het schrijven van het schaduwrapport als het forum gebruik worden gemaakt van de ervaringen van Grip in België.⁶

e. Uitvoering

De activiteiten op dit terrein zijn:

1. Het opzetten en toepassen van een infrastructuur van informatieverzameling (monitoring, goede en slechte voorbeelden, informatie van inspecties, systeem van 'kanaries').
2. Als Coalitie, al dan niet samen met andere organisaties, daadwerkelijk schrijven van het 'schaduwrapport'.

In de samenstelling van het schaduwrapport:

- kan men voor eigen thema's kiezen. Mogelijke thema's zijn: de Wet zorg en dwang, Supported decision making, Legal capacity, onderwijs, inkomen, etc. Ook kan worden gekozen voor een overkoepelend thema. Een voorbeeld daarvan is Independent living/zelfstandig bestaan, uitgewerkt op bijvoorbeeld arbeid & inkomen, met daarbij zeggenschap als speciaal aandachtspunt.
- kan met andere organisaties worden samengewerkt op een wijze waarbij elk vanuit de eigen specialisatie informatie levert (bijvoorbeeld SCP, Defence for Children, Clara Wichmann instituut, Movisie, Perspectief, DCDD, etc.).

---

⁶ (<http://www.gripvzw.be/vn-verdrag/523-grip-brengt-het-eerste-schaduwrapport-vn-verdrag.html>)

- kan de Coalitie zich laten inspireren door wat in andere landen, waar ratificatie al heeft plaatsgevonden en men zich nu in de fase van voortgangsrapportage bevindt, wordt gedaan (proces, resultaten en 'leerpunten' bij het samenstellen van de rapportage).
- kan het frame van het VN-Verdrag worden benut om alle beleid aan te toetsen van overheid, branches, etc. (geeft zowel een inhoudelijk als juridische toetsingskader).

Ook in dit project kan volop gebruik worden gemaakt van ervaringen in het buitenland. In België verschenen interessante publicaties, waaronder een schaduwrapportage over de implementatie van het VN-Verdrag in Vlaanderen, van mensenrechtenorganisatie GRIP (2010, 2011). Voorts werd voor het monitoren van het VN-Verdrag een toolkit uitgebracht (INHACA, 2010), alsook een afzonderlijke gids met aanwijzingen (Open Society Foundations, 2011).

f. Budget

Geschat wordt dat voor dit project een budget nodig is van ongeveer 40.000 euro.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Coalitie voor Inclusie (2010a). *Tekenen en dan.....? Stand van zaken en aanbevelingen voor de implementatie van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Werkdocument voor de conferentie van 8 februari 2010.* Samengesteld door dr. Martin Schuurman. Utrecht: Coalitie voor Inclusie.

Coalitie voor Inclusie (2010b). *Het VN-Verdrag bepaalt: inclusief onderwijs is een recht voor alle kinderen.* Werkdocument. Samengesteld door José Smits. Utrecht: Coalitie voor Inclusie.

Coalitie voor Inclusie (2011a). *Plan van Aanpak van de Coalitie voor Inclusie voor de periode na de ratificatie van het VN-Verdrag in Nederland.* Samengesteld door dr. Martin Schuurman. Utrecht: Coalitie voor Inclusie. RAP 2011-03

Coalitie voor Inclusie (2011b). *Tijd voor een Nederlandse Disability Strategie en Plan van Aanpak. Buitenlandse ervaringen met implementatie van het VN-verdrag.* Samengesteld door Jacqueline Schoonheim. Utrecht: Coalitie voor Inclusie.

Goudappel, A. (2012). 'Denk na en je ziet alleen verschillen'. Interview met Johan Witteveen en Herman Wijffels. *NRC Handelsblad*, dinsdag 26 juni 2012.

GRIP (2010). *De implementatie van het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap. Standpuntennota.* Brussel: GRIP.

GRIP (2011). *Mensenrechten en handicap. Schaduwrapport Vlaanderen (België). Opgesteld door Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een handicap (GRIP) i.s.m. projectgroep schaduwrapport voor het VN-Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap.* Brussel: GRIP

Grip (2011). *Mensenrechten en handicap. Schaduwrapport Vlaanderen (België) 2011.* Brussel: Grip.

Harpur (2011). Embracing the new disability rights paradigm: the importance of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. *Disability and Society*, 27:1, 1-14.

Iris (2012). Themanummer over VN-Verdrag. Jaargang 5, nummer 2, zomer 2012. Doorn: Bartiméus.

CG-Raad/Platform VG (2012). *Kansen voor iedereen. Politieke wensen van mensen met een beperking.* Brochure. Utrecht: CG-Raad/Platform VG.

ITHACA, Institutional Treatment, Human Rights and Care Assessment (2010). *De ITHACA Toolkit. Toolkit voor het Monitoren van Mensenrechten en Algemene Gezondheidszorg in Instellingen voor Geestelijke Gezondheidszorg en Sociale Zorg Institute of Psychiatry.* London: King's College.

Lunt, Julie & Hinz, Andreas (2012). *Training and practice in Person centred Planning. A European Perspective.* Brussels: EU, Education and Culture DG.

Ministerium für Arbeit, Soziales, Gesundheit, Familie und Frauen Rheinland-Pfalz (2010). *Aktionsplan der Landesregierung. Umsetzung der UN-Konvention über die Rechte von Menschen mit Behinderungen.* Mainz: Ministerium.

Open Society Foundations (2011). *A Community for All: Implementing Article 19. A guide for Monitoring Progress on the Implementation of Article 19 of the Convention of the Rights of Persons with Disabilities*. New York: Open Society Foundations.

Schuurman, M.I.M. & Kröber H.R.T. (2011). Burgerschapsparadigma is springlevend. *Nederlands Tijdschrift voor de Zorg aan mensen met een verstandelijke beperking*, 37 (4), december 2011, pag. 35-48.

SIM, Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (2012a). *Ratificatie...En dan?* Utrecht: SIM.

SIM, Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (2012b). *Aanvullend rapport Ratificatie...En dan?* Utrecht: SIM.

Tøssebro, J. e.a. (2012). Normalization fifty years beyond; current trends in the Nordic countries. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 9 (2012), 2 (June), 134-146.

UN, United Nations (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. Nederlandse vertaling: Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. New York, 13 december 2006. *Traktatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, Jaargang 2007, nr. 169.

UN, United Nations (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Optional Protocol*. Geneva: United Nations.

UN, United Nations (2011a). *Disability and the Millennium Development Goals. A Review of the MDG Process and Strategies for Inclusion of Disability Issues in Millennium Development Goal Efforts*. New York: UN.

UN, United Nations (2011b). *Study on the Implementation of Article 33 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities in Europe*. UN, Europe Regional Office.

Vrana, M. (2010). *Study on challenges and good practices in the implementation of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. Presentation Maastricht University Conference, 8-9 November 2010.

WHO, World Health Organization & The World Bank (2011). *World Report on Disability*. Geneva: World Health Organization.

Zero Project (2012). *Findings of Accessibility of the Zero Project*. www.zeroproject.nl